

Всички походи на византийците против българите през VIII и IX вѣкове били насочени не къмъ западъ, презъ Пловдивъ за София или за околностите на Търново, а къмъ устията на Дунава и за околностите на Варна.

Старите българи имали, ако не много, то поне две жени. Като зестра на годеницата служило злато, сребро, рогатъ добитѣкъ, коне и пр. Князете имали обичай да водятъ съ себе си своя харемъ. Досежно облѣклото ни предаватъ, че мъжете и жените носили широки гащи (шалвари) и че жените, подобно на мохамеданките, си забулвали лицата. Мъжете си бръснѣли гладко косата на главата и споредъ източния обичай си туряли чалми (*ligatura lintei, quam in capite gestatis*), която не снемали дори въ храмовете. Споредъ Свидя, българите се обличали по аварски.

Храната имъ била предимно месна. Обаче, хранѣли се съ месото само на ония животни, които смѣтали за чисти и при убиването на които се проливала кръвъ. Когато искали да приематъ християнството, всѣкога любопитствували да знаятъ числото на постните дни.

Ако нѣкой заболявалъ, лѣкували го съ суевѣрни срѣдства. На болния около шията завързвали ленти и давали, вмѣсто лѣкарство, камъчета, на които приписвали цѣлебни сили. Споредъ разказите на арабите, трупове въ знатните или се изгаряли заедно съ тѣхните близки, или пъкъ се заравяли въ гробъ, въ който затваряли сжщо и тѣхните слуги и жени, които тамъ се задушавали⁷.

Сждопроизводството имъ било варварско. Ако изобличениятъ въ кражба или грабежъ не се признавалъ доброволно въ постѣпката, въ която билъ обвиняванъ, сждията го биелъ по главата съ тояга или го бодѣлъ съ желѣзни шишове въ бедрото, докато се признае. Кражбата на добитѣкъ и роби жестоко се наказвала. Смъртното наказание не било рѣдкость. Благородните, които участвували въ възстание, се лишавали отъ животъ, а тѣхните имоти, деца и роднини сжщо тѣй се изтрѣбвали.

Придворниятъ етикетъ ималъ азиатски характеръ: князѣтъ обѣдвалъ на особена маса, дори съпругата му не могла да седи до него. Придворните обѣдвали на известно разстояние около княза, като седѣли на столчета или се свивали на пода. Човѣшки черепи имъ служили за чаши. Лѣвата страна била почетна. Когато сключвали договори, давали клетва надъ изваденъ мечъ, при което разсичали кучета.

Старите българи водѣли воинственъ животъ и изобщо били суровъ народъ. Границите на тѣхната държава се пазѣли съ много стражи и никой, билъ той свободенъ или робъ, не смѣлъ да се изсели отъ страната. Ако нѣкой сполучвалъ да се промъкне тайно, пограничните стражари се предавали на смъртъ. Споредъ арабските известия, цѣлата страна била заобиколена съ трънесте засѣки съ дървени прозорци. Въ частните села нѣмало стобори. За знаме служила конска опашка, подобно на турския бунчукъ. Имало дни, когато се забранявало да се сражаватъ: въ известни неблагоприятни дни трѣбвало да се избѣгватъ битките. Преди да влѣзатъ въ сражение, началниците поржчвали на най-важните и най-умните воители да прегледатъ оржжието и конете. Горко на оногава, у когото не намирали всичко въ исправность; той веднага бивалъ наказванъ съ смъртъ. Преди началото на борбата се занимавали съ чародейство, съ игри, пѣсни и предсказания (*incantationes et joca et carmina et nonnulla auguria*). Избѣгалиятъ отъ сражението бивалъ варварски наказванъ; на подобно наказание се подлагалъ и онзи, който не искалъ да слуша началника.

Споредъ разказа на арабина Масуди († 956 год.), у старите българи нѣмало ни златни, ни сребърни монети; всичко се изплащало съ говеда и овце.